

# Julian Kałowski

---

"Il capitolo generale. Saggio storico-giuridico", Filippo Iannone, Roma 1988 : [recenzja]

---

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 32/3-4, 286-289

---

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Filippo I a n n o n e, Il capitolo generale.  
Saggio storico-giuridico, Roma 1988, ss. 211.**

Kapituła generalna — ze względu na zadania wytyczane jej zarówno przez prawo powszechne, jak i własne — jest wielkim wydarzeniem dla każdego instytutu. Znaczenie tej instytucji dla rozwoju życia zakonnego oraz utrzymania go na właściwym poziomie zawsze było podkreślane nie tylko przez praktykę, ale i przez prawodawstwo Kościoła powszechnego. Papież Paweł VI w przemówieniu wygłoszonym 23 maja 1964 r. do uczestników kilku kapituł generalnych<sup>1</sup> wskazał na rolę kapituły dla życia całego Kościoła. Oto słowa papieża: „Zebraliście się w Rzymie, ażeby odbyć Kapitułę generalną w swoich Zgromadzeniach. Sprawa ta, chociaż w pierwszym rzędzie dotyczy poszczególnego zakonu czy zgromadzenia, to jednak wpływa także na życie całego Kościoła; z rozkwitu bowiem życia zakonnego czerpie on w wielkim stopniu swe siły, gorliwość apostołską i zapal w dążeniu do świętości”.

Ze względu na znaczenie instytucji kapituły generalnej z zadowoleniem trzeba przyjąć poświęconą jej pozycję F. Iannone *Il capitolo generale. Saggio storico-giuridico*.

Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów, w których autor omawia zagadnienia związane z kapitułą generalną. Rozdział pierwszy — a to w celu lepszego zrozumienia jej istoty oraz wszystkich kwestii z nią związanych — poświęcił autor historii kapituły generalnej. Na podstawie dokumentów wykazał, że właściwa historia kapituły generalnej rozpoczyna się w 1119 roku, kiedy to Stefan Harding, trzeci opat klasztoru w Sîteaux, przygotował dokument, noszący nazwę *Charta Caritatis*, ogłoszony na kapitule generalnej i zaaprobowany przez papieża Kaliksta II dnia 23 grudnia. W dokumencie tym zarządzono, że raz w roku mają się zbierać wszyscy opaci na kapitule, a od obowiązku owego zwolniono jedynie opatów chorych, zobowiązując ich jednocześnie do wysłania zastępcy (delegata). Do głównych zadań tego organu należało podnoszenie karności zakonnej, omawianie ważniejszych spraw, rozstrzyganie sporów oraz — o ile zachodziła potrzeba — karanie winnych.

Od dwunastego wieku — jak pisze autor — w opactwie w Cluny każdego roku odbywano kapituły generalne. I tak już w 1132 roku w kapitule generalnej, której przewodniczył Pietro di Venerabile, brało udział 200 przeorów i około 1200 mnichów. Jeden z kolejnych opatów Cluny, Ugo V, w statutach zredagowanych w 1200 roku zarządził coroczne zwoływanie kapituły złożonej ze wszystkich opatów i prze-

---

<sup>1</sup> Paweł VI, *Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty, wybór i opracowanie A. Zuchowski, T. Sułowska, Poznań — Warszawa 1974, s. 81.*

orów bezpośrednio podległych opatowi w Cluny. Sobór Laterański IV (r. 1215) natomiast polecił, by w każdej prowincji co trzy lata odbywano kapituły, rozciągając jednocześnie tę instytucję na wszystkich kanoników regularnych. Z chwilą powstania i zatwierdzenia zakonów zebrzących, a szczególnie Zakonu Kaznodziejskiego (Dominikanów), kapituła generalna, najpierw u Dominikanów, a później w innych instytucjach zakonnych przekształciła się w najwyższą władzę kolegiałną i okresową.

Również w rozdziale pierwszym autor w sposób jasny i przejrzysty, w oparciu o dokumenty wydane przez Stolicę Apostolską oraz różne instytucje zakonne, scharakteryzował instytucję kapituły generalnej od wieku czternastego do r. 1917, tj. do wydania Kodeksu Prawa Kanonicznego. Autor udowodnił, że w tym okresie zadanie kapituły generalnej sprowadzało się do wyboru przełożonego generalnego, zarządu generalnego, urzędników generalnych i załatwiania ważniejszych spraw dotyczących całego instytutu.

Zdaniem autora praktyka uprzednio już stosowana została usankcjonowana przez *Normy* wydane 28 czerwca 1901 r., według których Kongregacja Biskupów i Zakonników zwykła postępować przy zatwierdzaniu nowych instytutów o ślubach prostych. Były to, jak zaznacza autor, zarządzenia bardzo szczegółowe, obowiązujące w nie zmienionej postaci do czasu promulgowania Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku, które prawie co do litery zamieszczano w konstytucjach zatwierdzanych przez Stolicę Apostolską.

Kodeks z 1917 r. o kapitułach mówi w sposób ogólny w kan. 501 § 1 przy okazji kwestii władzy i kapituł, szczegółowe określenie zagadnień odnoszących się do kapituły generalnej pozostawiając prawu własnemu.

W rozdziale pierwszym autor zrelacjonował także zarządzenia Kongregacji Zakonników wydane po 1917 roku w sprawie dostosowywania konstytucji do zarządzeń kodeksowych, w tym szczególnie odnoszące się do kapituł generalnych.

Dużo uwagi poświęcił autor zagadnieniu instytucji kapituły generalnej po Soborze Watykańskim II. Szczególnie dokładnie przedstawił główne zadania powierzone kapitule generalnej w sprawach związanych z przeprowadzeniem przez każdy instytut odnowy życia zakonnego przystosowanej do współczesnych warunków społecznych, ekonomicznych i politycznych. Autor stwierdził, że po raz pierwszy w historii instytutów zakonnych wprowadzono tzw. kapitułę specjalną, której udzielono też nadzwyczajnych uprawnień.

Końcowa część rozdziału pierwszego przedstawia kapitułę generalną w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, który — stosując się do wytycznych Soboru Watykańskiego II — nakreślił jej główne zadania obejmujące nie tylko wybór najwyższego przełożonego, ale i inne bardziej duchowe obowiązki.

W rozdziale drugim, zatytułowanym *Natura prawna kapituły generalnej*, autor skoncentrował się na pojęciu prawnym kapituły generalnej. Zgodnie z wytycznymi Kodeksu oraz praktyką stwierdza, że instytucja kapituły generalnej jest najwyższym kolegiальnym organem sprawującym władzę w instytucie i działa na zasadzie równości. W rozdziale tym omówiono także pojęcie osoby prawnej i różne teorie wysuwane przez uczonych, a odnoszące się do tej właśnie instytucji.

W końcowej części rozdziału drugiego autor scharakteryzował rodzaje kapituł oraz omówił ich główne zadania.

W rozdziale trzecim zostały omówione zadania kapituły generalnej. Ta część pracy składa się z trzech punktów, w których autor przeanalizował następujące zagadnienia:

1° zadania wyznaczone kapitule generalnej przez powszechne prawo kościelne;

2° zadania, których prawo powszechne wprawdzie jej nie powierza, ale też nie zabrania, by wchodziły w zakres kompetencji kapituły generalnej — rzecz dotyczy spraw o wielkim znaczeniu dla całego instytutu, np. podziału instytutu na części etc.;

3° zadania, które mogą być powierzane kapitule generalnej przez prawo własne instytutu.

W rozdziale tym autor nie tylko w sposób szczegółowy przeanalizował konkretne problemy, ale wysunął także wnioski i sugestie, które powinno się uwzględnić w czasie obrad kapituły generalnej.

Władzy kapituły generalnej został poświęcony rozdział czwarty. Autor najpierw scharakteryzował pojęcie i podział władzy, a następnie zajął się analizą przepisów dotyczących władzy kapituły generalnej, zamieszczonych w Kodeksie z 1917 i 1983 roku.

Rozdział piąty poświęcony składowi kapituły generalnej, a więc bardzo ważnej kwestii, od której najczęściej zależy owocność obrad. Autor zaznaczył, że instytuty wysyłające konstytucje do Stolicy Apostolskiej, celem ich zatwierdzenia powinny zwrócić uwagę na to, aby normy dotyczące składu kapituły były zamieszczane w kodeksie fundamentalnym (konstytucjach), a nie w innych zbiorach prawnych.

W dalszej części tego rozdziału zostały omówione kryteria, które trzeba uwzględnić, aby skład kapituły generalnej był reprezentatywny dla instytutu. Kryteria owe zależą od tego, czy instytut jest podzielony na prowincje, czy też nie. Autor podkreśla z naciskiem, że przy wyborze kandydatów na członków kapituły należy kierować się troską o dobro wspólne i głosować tylko na osoby odznaczające się odpowiednimi kwalifikacjami moralnymi i intelektualnymi.

W ostatnim rozdziale pracy autor, na przykładzie konstytucji i innych zbiorów prawnych konkretnych instytutów życia zakonnego i stowarzyszeń życia apostolskiego, zajął się bardzo ciekawym i prak-

tycznym zagadnieniem — przystosowaniem własnego prawodawstwa do wytycznych kodeksowych.

Podsumowując powyższe uwagi należy stwierdzić, że rozprawa F. Iannone stanowi cenny wkład w historię instytutów zakonnych.

*Ks. Julian Katowski MIC*

**R. L. Burke, Z. Grocholewski, M. F. Pompèdda,  
G. Versaldi,  
Incapacity for marriage, Jurisprudence and Interpretation  
Rome 1987 s. 272**

Publikacja ta jest zbiorem referatów i przemówień wygłoszonych na trzecim Kolokwium Gregoriańskim zorganizowanym w seminarium prowincjalnym św. Jana w Plymouth (Michigan) Stanach Zjednoczonych w dniach od 1 do 6 września 1986. Prelegentami są nie tylko wielkiej miary praktycy związani zarówno z trybunałami papieskimi, jak też z Uniwersytetem Gregoriańskim.

Dwa pierwsze referaty mają raczej charakter teologiczny i filozoficzny. Naświetlają dogmatykę prawa kanonicznego. Dwa następne związane są z zagadnieniami wypływającymi z kan. 1095 i poruszają trudniejsze dla praktyki problemy. Dwa ostatnie dotyczą stanu trybunałów kościelnych w Stanach Zjednoczonych oraz zagadnienia skutków cywilnych w aktualnej sytuacji prawa państwowego w Italii.

Wśród prelegentów związanych głównie z trybunałami papieskimi należy podkreślić obok Ks. Biskupa Grocholewskiego, sekretarza Sygnatury Apostolskiej, M. F. Pompèdda. Ten ostatni oprócz sprawowanej od kilkunastu lat funkcji audytora Roty Rzymskiej jest również dyrektorem studium rotalnego. Kolejny specjalista to G. Versaldi, posiadający teoretyczne przygotowanie zarówno psychologiczne jak i kanoniczne. Wreszcie R. L. Burke, moderator kurii własnej diecezji w La Cross (Wisconsin). Jest on adiunktem na Uniwersytecie Gregoriańskim, gdzie prowadzi kursy jurysprudencji.

W swoim wstępnym przemówieniu Biskup Grocholewski zwraca uwagę na zadanie służby sprawiedliwości powierzone sędziom w Ciele Mistycznym Chrystusa w którym winni spełniać rolę dobrego pastusza.

W kolejnym, teologiczno prawnym referacie Z. Grocholewski mówi o domniemaniach teologicznych jakie powinny być uwzględnione przy wykonywaniu funkcji sędziego w Kościele. Wypełniając to zadanie należy zawsze pamiętać, że działa się w imieniu Kościoła, a nie własnym. Autor w swych rozważaniach wychodzi od prawa Bożego, gdzie szuka eklezyjalnej podstawy wspomnianej funkcji, sprawowanej w Ludzie Bożym jako współnocie. W niej sędziowie wykonują powierzone im zadanie w imieniu Kościoła, zgodnie z przepisami prawa kanonicz-